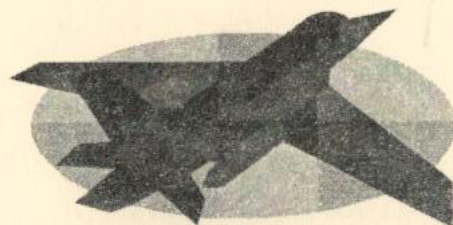

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

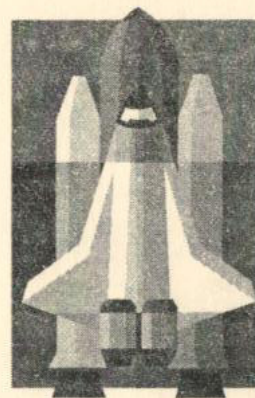

МАТЕРІАЛИ

V Міжнародної науково-практичної конференції

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ПСИХОЛОГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ**

20-21 квітня 2010 р.

Київ 2010

УДК: 009 (082)

Актуальні проблеми психології діяльності в особливих умовах: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 20-21 квітня 2010 р., Національний авіаційний університет / за заг. ред. О.В. Петренка, О.М. Ічанської. – К. : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк». 2010. – 128 с.

Містить матеріали доповідей щорічної науково-практичної конференції з проблем психології діяльності в особливих умовах.

Організаційний комітет

Голова оргкомітету:

В.П. Харченко, д-р тех. н., проф., заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, проректор з наукової роботи Національного авіаційного університету

Заступник голови оргкомітету:

О.В. Петренко, к. психол. н., доц., завідувач кафедри авіаційної психології, заступник директора Гуманітарного інституту НАУ з наукової роботи

Члени оргкомітету:

О.М. Ічанська, доц.

С.С. Луппо, ст. викл

Л.В. Помиткіна, доц.

О.І. Западенко, викл.

О.В. Сечейко, доц.

Я.І. Пономаренко, зав. лаб.

О.В. Гірчук, ст. викл.

Н.С. Хімченко, викл.

В.В. Злагодух, ст. викл.

Секретаріат конференції

О.В. Гірчук (голова секретаріату)

А.В. Нагайко

*Рекомендовано до друку вченою радою
Гуманітарного інституту НАУ
(Протокол №7 від 14 квітня 2010 р.)*

технології: лекції (у системі курсу «Психологія», у системі поза аудиторної роботи в університеті), психотехніки успішного навчання та особистісного росту, психотренінги, складання психологічного автопортрета, самостійна науково-дослідна робота курсантів; консультування офіцерів і викладачів.

Ефективність розробленої програми була доведена в ході формуючого експерименту.

Олександр Петренко

к. психол. н., доцент, м. Київ

Соціально-психологічний клімат льотного екіпажу

Віддзеркалюючи та регулюючи діяльність професійної команди, соціально-психологічний клімат постає як динамічне утворення зі складними та суперечливими механізмами трансформації у контекстах діяльності. Своїм змістом, умовами та показниками сумісна діяльність впливає на соціально-психологічний клімат професійної команди, і при цьому залежить від нього.

Оскільки діяльність льотного екіпажу у порівнянні з іншими професійними командами має значну специфіку, можна очікувати існування специфічних ознак та показників соціально-психологічного клімату цього різновиду професійних команд.

Сумісна діяльність професійної команди відбивається у трьох основних групах показників її соціально-психологічного клімату, до числа яких належать емоційно-оцінкові, раціонально-оцінкові та дієво-практичні показники [2, с.212-213].

Емоційно-оцінкові показники соціально-психологічного клімату льотного екіпажу зазвичай несуть на собі ознаки характерного для пілотів задоволення від процесу діяльності ("відчуття літака", переживання стану польоту, інформаційної насиченості його певних моментів). При цьому вага емоційно-оцінкових показників, пов'язаних з суб'єкт-суб'єктною взаємодією в екіпажі, певною мірою мінімізується. Це пов'язано з тим, що за сучасних підходів до організації льотної роботи члени льотних екіпажів зазвичай працюють спільно у певному конкретному складі екіпажу лише епізодично і, відповідно, через брак досвіду персоніфікованої взаємодії налаштовані на більш формалізовані стосунки. Але разом з тим, вага емоційно-оцінкових показників може посилюватися внаслідок емоційно-забарвленого реагування в екіпажі на поведінку іншого у стресових обставинах діяльності [1]. Треба також зазначити, що негативні емоційно-оцінкові ракурси соціально-психологічного клімату можуть виникати не тільки в наслідок підвищених навантажень в певні моменти польоту, але й через виникнення обставин, які, на думку членів екіпажу, можуть у подальшому стати джерелом адміністративних розслідувань, стягнень тощо.

Раціонально-оцінкові показники соціально-психологічного

клімату екіпажу відображають його самооцінку як групового суб'єкту діяльності та забезпечують групову саморефлексію. Стрімка динаміка ситуації на напружених ділянках польоту призводить до того, що екіпаж, функціонуючи як ціле в стані високої зосередженості на виконанні встановлених процедур, може лише пост-фактум відрефлексувати якість своєї роботи та рівень своєї майстерності. Продукція екіпажної рефлексії, накопичуючись в структурі індивідуального досвіду кожного з його членів, забезпечує формування концептуальної моделі типового екіпажу у складі професіоналів, підготовлених на рівні стандартів, за якими працює авіакомпанія. В певному сенсі зазначену модель можна розглядати як елемент корпоративної культури авіакомпанії. Таким чином, раціонально-оцінкові показники соціально-психологічного клімату екіпажу визначаються як поточним контекстом діяльності, так і усім корпоративним досвідом спільної професійної діяльності та взаємодії.

У сукупності зовнішніх проявів взаємодії у складі екіпажу відображаються дієво-практичні показники його соціально-психологічного клімату. На ці показники суттєво впливає високий рівень стандартизації функціональної взаємодії та комунікації в екіпажі, чітка регламентація усіх процедур, високий темп діяльності на певних етапах польоту та принципова неможливість його довільно змінювати, структурні і змістовні особливості нормативного мовлення, та інші особливості функціонування екіпажа.

Поєднання емоційно-оцінкових, раціонально-оцінкових та

дієво-практичних показників соціально-психологічного клімату льотного екіпажу допомагає наблизитися до відтворення цілісної картини проявів та регуляторів діяльності цієї специфічної команди.

Література:

1. Будников О.В. Агрессивное реагирования пилотов транспортных воздушных судов в стрессовых ситуациях // Материалы IV Международной научно-практической конференции "Актуальные проблемы психологии деятельности в особых условиях" – К.: НАУ, 2009. – С. 8-12.
2. Журавлев А.Л. Психология совместной деятельности. – М.: Изд-во "Институт психологии РАН", 2005. – 640 с.
3. Петренко О.В. Сучасні проблеми та можливості забезпечення ефективної взаємодії членів льотних екіпажів: соціально-психологічний аспект // Матеріали IX Міжнародної науково-технічної конференції "Авіа-2009" – К.: НАУ, с. 24.1-24.6.
4. Петренко А.В. Социокультурные регуляторы эффективности летного экипажа // Актуальные проблемы психологии деятельности в особых условиях. – К.: НАУ, 2009. – С. 85-90.
5. Петренко О.В. Методологічні особливості психологічних досліджень діяльності екіпажів повітряних суден як малих груп // Гуманітарні проблеми становлення сучасного фахівця. – К.: НАУ, 2007. – С. 164-166